

Amelia Stajek

ORCID: 0009-0001-8414-9253

*Uniwersytet Komisji Edukacji Narodowej
w Krakowie*

Sytuacja osób ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi w Danii

The situation of people with special educational needs in Denmark

Abstrakt

W artykule przedstawiono problematykę sytuacji osób ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi w Danii. Tekst prezentuje takie kwestie jak, wyjaśnienie pojęcia specjalne potrzeby edukacyjne w ujęciu literatury naukowej, informacje ogólne o duńskim systemie edukacji. Autorka głównie skupia się na zjawisku edukacji specjalnej w Danii, uwzględniając zdefiniowanie edukacji włączającej w postulacie Konwencji Praw Osób Niepełnosprawnych ONZ, rys historyczny kształtowania się edukacji specjalnej w Królestwie Danii, formy kształcenia specjalnego i jego elementy w duńskim systemie edukacji. Ujmuje dostosowania treści kształcenia dla uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi w duńskich placówkach oświatowych, przybliża zjawisko systemu zachęt do włączania uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi do szkół ogólnodostępnych oraz przedstawia krytyczną analizę współczesnych problemów kształcenia specjalnego w duńskim systemie edukacji, na podstawie danych opartych na analizie jakościowej z wywiadów przeprowadzonych z dyrektorami i dwunastoma kierownikami Pedagogicznych Poradni Psychologicznych w 2015 roku. Tekst zawiera formy edukacji dziecka z niepełnosprawnością w duńskim systemie kształcenia specjalnego oraz jego elementy, a także dane statystyczne dotyczące tematu, oparte na zebranych materiale źródłowym.

Słowa kluczowe: edukacja, niepełnosprawność, integracja, segregacja, klasy specjalne, specjalne potrzeby

Abstract

The article presents the issue of the situation of people with special educational needs in Denmark. The text presents such issues as, explanation of the concept of special educational needs in terms of scientific literature, general information about the Danish education system. The author mainly focuses on the phenomenon of special

education in Denmark, taking into account the definition of inclusive education in the postulate of the UN Convention on the Rights of Persons with Disabilities, the historical outline of the formation of special education in the Kingdom of Denmark, the forms of special education and its elements in the Danish education system.

It captures adjustments to the content of education for students with special educational needs in Danish educational institutions, takes a closer look at the phenomenon of the incentive system for the inclusion of students with special educational needs in mainstream schools, and presents a critical analysis of contemporary problems of special education in the Danish educational system, based on data based on qualitative analysis from interviews conducted with principals and twelve heads of Pedagogical Psychological Clinics in 2015.

The text includes the forms of education of a child with a disability in the Danish special education system and its elements, as well as statistical data on the topic based on the collected source material.

Key words: education, disability, integration, segregation, special classes, special needs

---

Propozycja cytowania: Stajek, A. (2024). Sytuacja osób ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi w Danii. *Zeszyty Naukowe Pedagogiki Specjalnej*, 17, 156-168.

„Dzieci rodzą się ze skrzydłami.
Nauczyciele pomagają im je rozwinąć”.
Janusz Korczak

Wprowadzenie

Edukacja jest bardzo istotnym procesem dla każdej jednostki, który ma na celu przygotować ją do funkcjonowania jako istota społeczna. Każdy człowiek bez względu na swoje dysfunkcje, status społeczny, rodzaj niepełnosprawności, pochodzenie, religię czy sytuację materialną powinien mieć zapewnioną bezpłatną naukę w placówkach publicznych przez państwo, które zamieszkuje. Niniejsze opracowanie ma na celu przedstawienie sytuacji osób ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi żyjących w Danii. Według literatury przedmiotu specjalne potrzeby edukacyjne mają ci uczniowie, którzy w swoim procesie edukacji potrzebują szczególnych warunków odpowiadających ich indywidualnym możliwościom oraz ograniczeniom. Pojęcie to obejmuje zarówno uczniów, którzy mają obniżone wyniki w nauce jak i tych szczególnie uzdolnionych (Sochacka, 2012). Duński system edukacji w obszarze kształcenia

specjalnego dzieci ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi jest jednym z najbardziej nowoczesnych i postępowych w skali światowej. Na tle innych systemów edukacyjnych wyróżniają go odważne posunięcia i znaczące dokonania w zakresie polityki edukacji włączającej (Zawiślak, 2007). z tego powodu wzbudza niemałe zainteresowanie wśród badaczy i praktyków. Taka struktura edukacji specjalnej może dać wskazówki innym państwom, jak należy organizować efektywnie naukę dzieci ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi oraz zainspirować do wyciągania wniosków z aktualnego stanu rzeczy.

Założenia ogólne duńskiego systemu edukacji

Dania przede wszystkim skupia się na umożliwieniu młodym obywatelom zdobycia bazowej wiedzy i umiejętności, niezbędnych do uczestnictwa w życiu społecznym. Edukacja w tym kraju jest powszechna i darmowa, z wyjątkiem placówek prywatnych. Szkoły są niezależne, a ich podstawowym celem jest zapewnienie dzieciom i dorosłym wysoki poziom kształcenia, a także szereg możliwości edukacyjnych, dających perspektywy rozwoju osobistego (Eurydice, b.d.). w Królestwie Danii zamiast obowiązku szkolnego funkcjonuje obowiązek nauczania. Oznacza to, że uczniowie mogą realizować kształcenie poza szkołą, na przykład w domu lub w innej placówce (Dziewulak, 2020). Nauczanie obejmuje klasę zerową i 9 lat nauki (klasy 1-9). Uczniowie mają możliwość przedłużenia swojej edukacji jeszcze o klasę dziesiątą. Duńskie szkolnictwo przewiduje sankcje za niewypełnienie obowiązku nauczania. Rodzice są zobligowani do poinformowania placówki o ewentualnej niedyspozycji dziecka do realizacji zajęć i podanie jej przyczyny (Eurydice, b.d.).

Szkoła publiczna (duń. *Folkeskole*) składa się z kształcenia podstawowego, średniego i I stopnia, które obejmują: (1) jeden rok edukacji przedszkolnej, (2) dziewięć lat nauki w szkole podstawowej i średniej i stopnia, (3) fakultatywną dziesiątą klasę (tamże).

Tabela 1. Statystyki dotyczące duńskich ogólnodostępnych placówek edukacyjnych 2020/2021

Rodzaj placówki edukacyjnej	Poziom ISCED*	Liczba placówek edukacyjnych			
		Publiczne	Prywatne o uprawnieniach szkół publicznych	Prywatne niezależne	Razem
Przedszkola, inne placówki opieki nad dziećmi	0	2781	500	568	3849
Szkoły podstawowe i gimnazja	1, 2	1080	*(-)	(-)	1080
Szkoły specjalne	1, 2	106	11	6	123
Szkoły średnie i i II stopnia	3	148	25	(-)	173
Szkoły zawodowe II stopnia	3	83	(-)	(-)	83
Szkoły średnie i wyższe szkoły zawodowe	3,5	338	154	(-)	493

Adnotacja. „(-)” - nie dotyczy; *ISCED= International Standard Classification of Education

Źródło: baza *National Education Systems* Chapter 2.8. Statistics on educational institutions, za: *Eurydice (b.d.)*

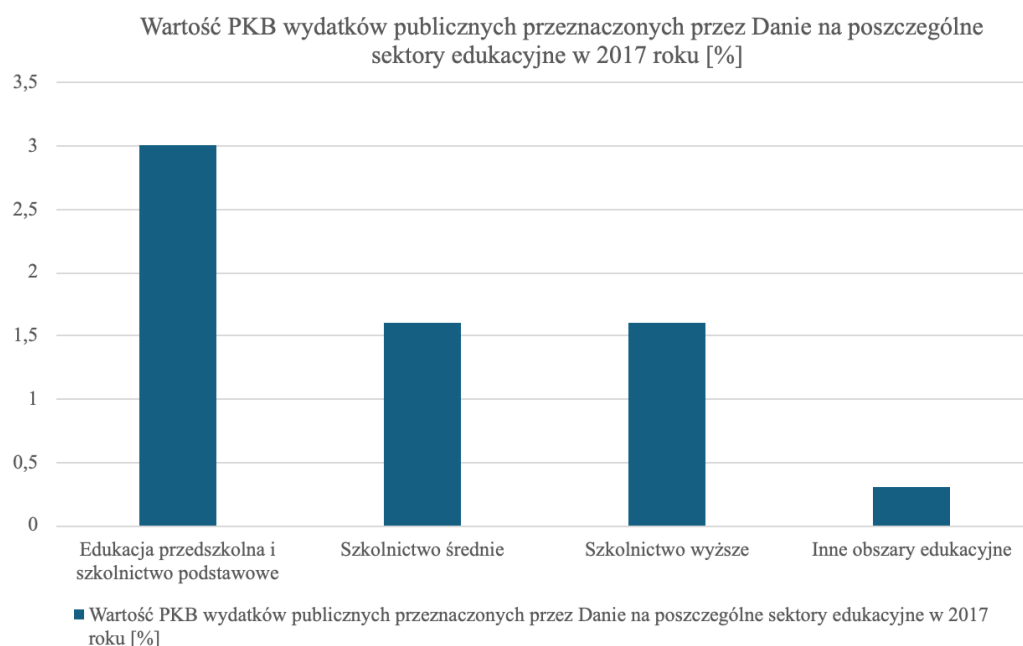
Tabela 2. Statystyki dotyczące liczby uczniów w placówkach edukacyjnych ogólnodostępnych i specjalnych w Danii 2020/2021

Rodzaj placówki edukacyjnej	Liczba uczniów/studentów
Edukacja przedszkolna	282 559
Szkolnictwo podstawowe	443 943
Szkolnictwo średnie i stopnia	242 518

Szkolnictwo średnie II stopnia	295 772
Szkolnictwo wyższe: licencjat	193 917
Szkolnictwo wyższe: magister	69 279
Doktorat	9 190

Źródło: Eurostat - Pupils and students enrolled by education level, sex, type of institution and intensity of participation - Denmark, za: Eurydice (b.d.)

Dania należy do czołówki państw europejskich przeznaczających znaczące sumy na edukację. Według zebranych danych, w 2017 roku wydatki na oświatę zrealizowane przez Duńczyków osiągnęły wartość 6,5 % PKB, średnia w innych krajach Unii Europejskiej wyniosła 4,6 % PKB. Natomiast ich procentowy udział w całkowitych funduszach publicznych z budżetu państwa oszacowano na 12,7. Dla porównania średnia państw Unii Europejskiej wykazała około 10 procent (Dziewulak, 2020).

Wykres 1. Wartość PKB wydatków publicznych przeznaczonych przez Danie na poszczególne sektory edukacyjne w 2017 roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie Dziewulak (2020)

Ujęcie edukacji włączającej w postulacie Konwencji Praw Osób Niepełnosprawnych ONZ

Edukacja włączająca, inaczej określana jako inkluzyjna, według postulatów Konwencji Praw Osób Niepełnosprawnych ONZ, oznacza stan rzeczy, w którym szkoła ogólnodostępna jest gotowa do przyjęcia i sprostania potrzebom edukacyjnym każdego dziecka (Konwencja o prawach osób niepełnosprawnych, 2012, za: Antonik, 2016). Zorganizowanie kształcenia specjalnego nie przewiduje konieczności tworzenia specjalnej placówki, lecz dostosowanie już istniejącej, do ulokowania uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi (Antonik, 2016).

Kształtowanie się edukacji specjalnej w Królestwie Danii

Na przestrzeni lat Dania kształtowała system edukacji dzieci ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi uwzględniając wiele polityk. Jego rozwój można podzielić na dwie części. Do 1979 roku przyjmowano, iż uczniowie posiadający specjalne potrzeby edukacyjne powinni być diagnozowani jak najwcześniej, aby zapobiec ich przypadłościom. W konstytucji określono dostęp do edukacji dla dzieci ze SPE, a w *Folkenskolens Specialundervisning* uwzględniono, iż należy zwrócić uwagę na ich potrzeby i je zaspokoić (Van Kessel i in., 2019).

W dalszej perspektywie w rozporządzeniu wykonawczym w sprawie specjalnego kształcenia uczniów z ogólnymi trudnościami w nauce, w szkołach podstawowych zawarto szereg wariantów dotyczących ich środowiska dydaktycznego. Począwszy od nauczania w ogólnodostępnej klasie, z możliwością dodatkowego wsparcia (podejście włączające), przechodząc do kształcenia częściowo w szkołach macierzystych, a częściowo w klasach specjalnych (podejście integracyjne). W następnym etapie do edukacji wyłącznie poza klasą macierzystą, co mogłoby się odbywać w placówce ogólnodostępnej bądź specjalnej (podejście segregacyjne). Rozwijano te opcje po ustaleniu liczebności klas w przypadku edukacji specjalnej, umożliwiając w razie potrzeby rozszerzenie kształcenia obowiązkowego (Van Kessel i in., 2019).

Od 1980 roku w dokumentach określano, by włączać dzieci ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, tak aby nie były odizolowane od rówieśników niewymagających kształcenia specjalnego. Pierwszym ważnym krokiem było dokonywanie pomiaru postępów uczniów ze SPE, bez porównywania ich do rówieśników w normie. Wówczas, w oświadczeniu o ocenach uczniów korzystających z kształcenia specjalnego i innej pomocy w jego zakresie, w szkołach podstawowych i średnich i stopnia wyjaśniono, iż w przypadku dzieci posiadających specjalne potrzeby edukacyjne istnieje możliwość uzyskania osobnego zaświadczenia wykazującego, że dane dziecko osiągnęło postęp w jakimś obszarze (Van Kessel i in., 2019).

Kolejnym przełomem było ujednoczenie dokumentów dotyczących edukacji dzieci ze SPE w spójną całość. Bardzo ważnym faktem jest, iż Dania w tamtym czasie podkreślała, że należy skupić się na potrzebach dziecka, a nie na diagnozie oraz kwestię, jako że uczniów z SPE nie należy postrzegać przez pryzmat określonych kategorii. Zwracano uwagę na rolę służby pedagogiczno-psychologicznej (PPR) w podejmowaniu decyzji, czy uczeń potrzebuje kształcenia specjalnego lub innej specjalnej pomocy. Stopniowo odchodzono od polityki segregacji, na rzecz wspierania bardziej włączającego środowiska (Van Kessel i in., 2019).

Finalnie *ustawa Folkeskole* dostrzegła wzrost dzieci objętych edukacją specjalną. Jej celem było zmniejszenie liczby uczniów przyjmowanych do kształcenia specjalnego. Wobec czego, przepisy obejmowały ponowne sprecyzowanie w jakich przypadkach, dziecko będzie uznawane jako uczeń ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi. Ponadto nadano większe znaczenie roli gminy oraz dyrektora w decyzyjności o umieszczeniu uczniów ze SPE w szkołach specjalnych (Van Kessel i in., 2019).

Formy kształcenia specjalnego i jego elementy w duńskim systemie edukacji

W duńskim systemie oświaty edukacja specjalna może formować się w następujący sposób:

- a) *Uczeń może uczyć się w klasie specjalnej w szkole ogólnodostępnej lub w szkole specjalnej,*
- b) *Uczeń może uczęszczać do klasy ogólnej i jednocześnie korzystać częściowo z nauki w klasie specjalnej i odwrotnie,*
- c) *Uczeń może otrzymać specjalną ofertę/ pomoc edukacyjną w ramach jednego lub kilku przedmiotów, która zastępuje jego udział w typowym ogólnodostępnym kształceniu w tym zakresie (Eurydice, b.d.).*

Kształcenie specjalne uwzględnia następujące segmenty:

- a) *Specjalne materiały dydaktyczne i pomoce naukowe, które są niezbędne do nauczania,*
- b) *Poradnictwo dla rodziców, nauczycieli i innych osób, które przyczyniają się do rozwoju ucznia,*
- c) *Instruktaż i szkolenie w zakresie metod pracy, które wspierają osoby z niepełnosprawnościami fizycznymi, psychologicznymi lub językowymi,*
- d) *Nauczanie zorganizowane z uwzględnieniem zdolności ucznia,*
- e) *Specjalistyczne zajęcia,*
- f) *Indywidualna pomoc, która wspiera uczniów w radzeniu sobie z praktycznymi trudnościami związanymi z uczęszczaniem do szkoły (Eurydice, b.d.).*

Dostosowywanie treści kształcenia dla uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi w duńskich placówkach oświatowych

Dla duńskich nauczycieli bardzo istotnym aspektem nauczania jest różnicowanie poziomu trudności materiałów, które obejmuje podstawa programowa. Mają oni dużą swobodę do dobierania form, metod i środków dydaktycznych. Każdy z nich jest zobligowany do dostosowywania ich, zważając na indywidualne możliwości każdego ucznia (Antonik, 2016). W porównaniu do innych krajów skandynawskich, takich jak: Szwecja i Norwegia, w Danii nie tworzy się indywidualnych planów edukacyjnych. Cele kształcenia ujęto w ocenie opisowej, która jest formułowana dla każdego dziecka raz do roku. Aby sformułować ocenę opisową, należy przeprowadzić testy kompetencji, które odbywają się wiosną każdego roku (Antonik, 2016).

System zachęcania szkół ogólnodostępnych do edukacji inkluzyjnej

System zachęt do włączania uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi polega na tym, że szkoły macierzyste finansowano z opłat naliczanych na każdego ucznia ze SPE (Egelund, Dyssegaard, 2019). Wysokość kwoty ustalano w zależności od poziomu klasy i z reguły od średniego statusu społeczno-ekonomicznego rodziców w danym okręgu szkolnym. Opłaty pobierano z prenumeratą za każdy rok szkolny. W przypadku, gdy w danej szkole postanowiono wysłać ucznia do klasy bądź szkoły specjalnej należało pokryć koszty za tę możliwość. W większości przypadków kwota była stała i wynosiła około 10000 euro rocznie, w wybranych sytuacjach mogła osiągać do 60000 euro rocznie. Jeżeli w placówce podjęto decyzję o przywróceniu ucznia ze specjalnymi potrzebami do placówki ogólnodostępnej otrzymywano wynagrodzenie w stałej kwocie lub należność za dane dziecko. System zadziałał, dzięki czemu zmniejszono odsetek uczniów segregowanych. Strategia polegająca na celowym zamykaniu klas specjalnych i tym sposobem zapobieganiu segregacji była bardzo korzystna, wobec czego zastosowano te działania w czterech gminach. System zachęt do włączania sprawdzał się na poziomie szkoły, gdzie z reguły dyrektorzy unikali umieszczania uczniów wymagających kształcenia specjalnego w innych placówkach (tamże).

Współczesne problemy kształcenia specjalnego w Królestwie Danii

Wiosną 2015 roku wykonano analizę jakościową danych z wywiadów przeprowadzonych z dyrektorami i dwunastoma kierownikami Pedagogicznych Poradni Psychologicznych obejmująca sześć obszarów, takich jak: (1) akceptacja celów strategicznych; (2) poczucie własnej skuteczności; (3) rozwój kompetencji; (4) korzystanie z poradnictwa; (5) zbyt wiele zmian w krótkim czasie; (6) brak dostępnych środków (Egelund, Dyssegaard, 2019).

Dane dotyczące akceptacji celów strategicznych, pochodzących od sejmów i gmin ukazywały dwa problemy. Po pierwsze, decyzja o włączaniu uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi była

odgórna i nauczyciele nie mieli odpowiedniego wyjaśnienia ze strony władz jaki jest cel włączenia oraz jakie są jego intencje. Po drugie, nauczyciele odczuwali frustrację związaną z nową sytuacją, gdzie byli zobowiązani do nauczania uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi wraz z dwoma dodatkowymi godzinami w tygodniu.

W obszarze rozwoju kompetencji ponownie pojawiły się dwie kwestie:

- Nauczyciele mieli uznać, że poziom przygotowania zawodowego był niewystarczający, mianowicie bardzo teoretyczny i nastawiony na zmianę nastawienia. Ponadto, niektórzy instruktorzy mieli poniżać nauczycieli podczas szkoleń, przez co czuli się niewystarczający,
- Nauczyciele chcieli, aby podczas zajęć w szkole w *University College* odbywały się kursy związane z różnym charakterem diagnoz. Ich zdaniem mogłoby być to bardziej skuteczne, natomiast z reguły nie było takiej możliwości.

Dane dotyczące poczucia własnej skuteczności nauczycieli prezentowały trzy aspekty:

- *Bezsilność* - nauczyciele uważali, że w codziennej pracy z uczniami, na przykład z ADHD, bądź ze spektrum autyzmu nie są w stanie sobie poradzić, z powodu zróżnicowanego nauczania i zarządzania klasą,
- *Współpraca zespołowa*
- *Chęć posiadania drugiego nauczyciela w klasie* - związana była z poczuciem bycia niewystarczającym w kwestii radzenia sobie z nauczaniem dzieci ze SPE oraz dodatkowa pomoc byłaby dobrym wsparciem w rozwiązywaniu problemów.

W obszarze korzystania z usług doradczych pojawiły się dwie kwestie:

- *Istnienie przepaści kulturowych* - na przestrzeni lat dla nauczycieli dominującym środowiskiem pracy było: jedna klasa, jeden nauczyciel, ta sama sala lekcyjna. Sytuacja przestała być komfortowa dla nich w momencie pojawienia się konsultanta do spraw integracji. Zwłaszcza, jeżeli konsultant był młodszy i posiadał mniejsze doświadczenie zawodowe od nich. Reakcją obronną nauczycieli było unikanie nadzoru oraz konsultacji, wobec

czego nie zgłaszano problemów związanych z pracą do dyrektora czy kierownika zespołu wychowawczego,

— *Problemy z pracą konsultantów* - część zatrudnionych konsultantów miała problem z pracą w klasach i szkołach specjalnych w klasach liczących do 28 uczniów, pomimo często dużego doświadczenia zawodowego (Egelund, Dyssegaard, 2019).

Zbyt wiele zmian w krótkim czasie od 2012 do 2014 roku, w którym miały miejsce trzy decydujące reformy szkół podstawowych i średnich i stopnia były istotnym problemem. W tym przedziale czasowym ustawa o włączeniu wymagała od dyrektorów szkół ogólnodostępnych podejmowania decyzji dotyczących przydziału zasobów ludzkich na kształcenie uzupełniające i funduszu na kształcenie specjalne w segregowanych placówkach.

W 2014 roku uchwalono kompleksową reformę wprowadzającą: (1) dłuższy dzień szkolny (30 godzin tygodniowo dla najmłodszych uczniów i 35 godzin tygodniowo dla najstarszych uczniów); (2) zajęcia wspomagające z przedmiotów; (3) więcej zajęć fizycznych; (4) więcej godzin pracy domowej.

Kolejnym problemem, który warto zaakcentować jest redukcja budżetów. Przede wszystkim zachęty ekonomiczne do włączania uczniów ze SPE oznaczają, że środki przeznaczone na ten cel zostały wypłacone z góry i miały zostać przeznaczone dla każdego dziecka z SPE. Taki stan rzeczy miał miejsce w dziesięciu z dwunastu gmin, ale spośród nich pięć odczuło tę sytuację jako „dawanie jedną ręką i branie drugą”, ponieważ w Danii w 2008 roku miały miejsce ogólne cięcia finansowe. Ich powodem był spadek liczby uczniów w wspomnianym roku o 2,04% w przedziale od +4,18 do -7,53%. W Królestwie Danii zmniejszono budżety szkół, przy jednoczesnym utrzymaniu świadczeń na administrację i budynki na tym samym poziomie (Egelund, Dyssegaard, 2019).

Podsumowanie

W niniejszym opracowaniu omówiono główne kwestie dotyczące sytuacji osób ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi w Danii. Opierając się na dotychczasowych doniesieniach należy podsumować

kilka aspektów dotyczących kształcenia specjalnego w tym kraju skandynawskim. Wydaje się, że jest to system kształcenia wyróżniający się spośród innych. Pomimo wspomnianych problemów, cechuje go dynamizm, otwartość, elastyczność oraz urozmaicenie form pracy z uczniami. Dania jest krajem, dla którego edukacja ma niemałe znaczenie. Oświata jest priorytetowa i każdego roku przeznaczane są na nią znaczące sumy. Bardzo ważnym faktem jest, iż w tym kraju dokłada się wszelkich starań, by osoby z niepełnosprawnościami nie były stygmatyzowane i zauważano są ich potrzeby. Duńczykom zależy, by nie przekierowywać osoby ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi poza środowisko szkół masowych, tylko możliwie stworzyć warunki do ich ulokowania w zwykłych klasach. Istotnymi zaletami tego systemu są urozmaicone formy pracy z uczniami o specjalnych potrzebach edukacyjnych, dostosowane do ich indywidualnych potrzeb oraz dbanie o komfort. Dania wprowadziła takie dostosowania, aby umożliwić uczniom osiągnięcie maksimum korzyści z nauki w szkole. Jednak należy pamiętać, żeby nie poprzestać na krytycznych analizach sytuacji kształcenia specjalnego w Danii, ponieważ wraz z upływem czasu sytuacja zmienia się dynamicznie.

Bibliografia:

- Antonik, A. (2016). Edukacja włączająca- porównanie sytuacji w Polsce i wybranych krajach europejskich. *Studia Edukacyjne*, 39, 291-305. <https://doi.org/10.14746/se.2016.38.17>
- Dziewulak, D. (2020). *Ustroje szkolne państw członkowskich Unii Europejskiej*. Warszawa: Wydawnictwo Sejmowe. <https://doi.org/10.31268/d.dziewulak.2020.02>
- Egelund, N., Dyssegaard, C. B. (2019). Forty Years After Warnock: Special Needs Education and the Inclusion Process in Denmark. Conceptual and Practical Challenges. *Frontiers in Education*, 4. <https://doi.org/10.3389/feduc.2019.00054>
- Sochacka, K. (2012). Specjalne potrzeby i specyficzne trudności. W: E. Awramiuk (red.), *z problematyki kształcenia językowego* (s. 179–194). T. IV. Białystok: Wydawnictwo Uniwersytetu w Białymstoku.

- van Kessel, R., Walsh, S., Ruigrok, A. N. V., Holt, R., Yliherva, A., Kärnä, E., Moilanen, I., Hjärne, E., Johansson, S. T., Schendel, D., Pedersen, L., Jørgensen, M., Brayne, C., Baron-Cohen, S., Roman-Urrestarazu, A. (2019). Autism and the right to education in the EU: policy mapping and scoping review of Nordic countries Denmark, Finland, and Sweden. *Molecular Autism*, 10(1). <https://doi.org/10.1186/s13229-019-0290-4>
- Zawiślak, A. (2007). Organizacja kształcenia specjalnego w duńskiej szkole podstawowej. W: Z. Gajdzica (red.), *Rozwój i funkcjonowanie osób niepełnosprawnych. Konteksty edukacyjne i prawne* (s. 79-93). Kraków: Oficyna Wydawnicza „Impuls”.

Netografia:

- Eurydice. (b. d.). *Systemy edukacji w Europie: Dania*. <https://eurydice.org.pl/systemy-edukacji-w-europie/dania> (dostęp: 24.02.2024).